

ФІТОРИЗНОМАНІТТЯ БОТАНІЧНОГО ЗАКАЗНИКА «МОРОЗІВСЬКА ДАЧА» (ПОЛТАВСЬКА ОБЛ.)

Больбот А.П.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – Гапон С.В., доктор біологічних наук, професор,
професор кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

З усіх живих істот, які населяють нашу планету, рослини є найбільш незахищеними перед наступом сучасної техніки та хімізації. Тому вони потребують збереження, охорони та відновлення. З кожним роком на території України зменшується чисельність тих чи інших видів рослин. До цього призводить вирубування лісів та чагарників, скошування та вибивання луків, забруднення атмосфери та ґрунтів шкідливими хімічними речовинами. Загальне ж збіднення популяцій і зникнення окремих видів зумовлене історичним розвитком рослинного світу та геологічними і кліматичними змінами, що відбуваються в Україні, і на нашій планеті загалом [1, 2]. Тож з упевненістю можна заявити, що створення заповідних зон в нашій країні має бути в пріоритеті.

Ще з часу виникнення самої ідеї заповідання, яку висловив у 1895 р. В. Докучаєв, наукові кола та прогресивна громадськість вважали збереження заповідних еталонів кожної природно-історичної області святою справою, справою совісті і честі нації. В загальному заповідну справу можна визначити як теорію та практику збереження і відновлення ландшафтних комплексів, а також їх раціональне використання у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду [1, 3].

Одним із важливих об'єктів природно-заповідного фонду Полтавщини є ботанічний заказник «Морозівська дача», який знаходиться на північній околиці м. Лубни Полтавської області поблизу села Вільшанка. Він заснований у 1969 р., займає площу 865 га. Це пам'ятка природи місцевого значення. «Морозівську дачу» було створено для збереження значних масивів типових широколистяних лісів на Лівобережжі України та також – в рекреаційних цілях. Трав'янистий покрив є невід'ємною частиною лісових фітоценозів. Тому метою наших досліджень і є вивчення трав'янистого компоненту лісових ценозів заказника «Морозівська дача». Матеріалом для написання даної роботи є результати власних досліджень та аналіз літературних джерел. Назви видів наведені за «Опедилителем растений ...» [4].

У результаті наших досліджень у заказнику було встановлено понад 70 видів трав'янистих рослин та понад 20 видів дерев та чагарників. Більшість території вкрита лісовою рослинністю, де головною деревною породою є *Quercus robur* L. Поряд із ним можна зустріти такі види як *Carpinus betulus* L.,

Fraxinus excelsior L., *Tilia platyphyllos* L. та багато інших. Також на території можна побачити велику кількість галявин, та широкі узлісся, де панують трав'янисті рослини. Та нашою головною метою було дослідити саме трав'янисті рослини даного заказника, адже за часи його існування лісівники та дослідники робили акцент на деревних породах та на створенні і відновленні деревостану в цілому. На нашу думку, трав'янисті рослини також заслуговують на увагу. Адже вони добре відомі як ліки, медоноси, корми та широко використовуються людиною. Тому в даній роботі ми наводимо аналіз флори та визначаємо ценотичну участь видів.

Нами для дослідження було взято 50 видів трав'янистих рослин із відділу *Magnoliophyta*, які належать до двох класів, 23 родин, 43 родів. Найбагатше представленими є родини *Asteraceae*, *Lamiaceae* (по сім видів); *Fabaceae* – п'ять видів; *Ranunculaceae* – 4 види; *Liliaceae*, *Poaceae* – по 3 види. Вони становлять 58% видового складу досліджуваної флори. Решта 17 родин містять по два (чотири родини – *Apiaceae*, *Asparaginaceae*, *Cariophyllaceae*, *Plantaginaceae*,) та по одному (13 родин – *Rosaceae*, *Hypericaceae*, *Campanulaceae*, *Urticaceae*, *Fumariaceae*, *Boraginaceae*, *Primulaceae*, *Aristolochiaceae* та ін.) видів. Переважають родини класу *Magnoliopsida*, тоді як частка родин класу *Liliopsida* незначна (п'ять родин).

Родовий спектр також характеризується перевагою одновидових родів (41 рід). Тільки низка родів репрезентована двома видами кожний. Це роди *Glechoma*, *Plantago*, *Poa*, *Ranunculus*, *Stellaria*, *Trifolium*. Перевага в складі флори одно- та двовидових родин та родів свідчить про мінливий, міграційний характер флори.

У ценотичному відношенні роль видів кожної з родин є неоднозначною. Так, наприклад, основу трав'янистого покриву лісових асоціацій визначають домінуючі види. Це *Aegopodium podagraria* L., *Asarum europaeum* L., *Asperula odorata* L., *Glechoma hederacea*, *Poa nemoralis* L., *Carex villosa* L., *Stellaria lanceolata* L. Є види, участь яких незначна, але обов'язкова. Це види-асектатори: *Stachys sylvatica* L., *Lathyrus vernalis* L., *Campanula trachelica* L., *Pulmonaria obscura* L. Є також види-синантропи, наявність яких свідчить про значне антропоічне навантаження на лісові масиви. Це *Ballota ruderalis* L., *Urtica dioica* L. та інші.

Цінність ботанічного заказника є ще і в тому, що тут зростають і рідкісні та зникаючі рослини. Це *Allium hirsutum* L., *Corydalis cava* L., *Scilla sibirica* L., *Primula veris* L., *Lathyrus vernus* L., популяції яких необхідно досліджувати та оберігати.

Таким чином, трав'янистий компонент ботанічного заказника «Морозівська дача» є досить багатим та різноманітним. В подальшому нами будуть проведені дослідження щодо екологічних особливостей рослин, встановлення екоморф за відношенням до провідних факторів середовища та аналізу життєвих форм.

Список використаних джерел:

1. Заячук В. Я. Дендрологія: підручник. – Львів: Априорі. – 2008. – 656 с.: іл.
2. Єлін Ю. Я., Грисюк М. М. Рослини луків і боліт. – К.: Рад. шк., 1991. – 224 с.
3. Морозюк С. С., Протопопова В. В. Трав'янисті рослини України : Навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 216 с.
4. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н. и др.– Киев : Наук. думка, 1987. – 548 с.